

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.76

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.5.1.1>

ВАСИЛЬЧЕНКО О.П.

**ДО ПИТАННЯ ПРО ПАСПОРТ ВАКЦИНАЦІЇ:
ХАРАКТЕРИСТИКА В ПРАВОВОМУ ВИМІРІ**

**ON THE ISSUE OF THE VACCINATION PASSPORT:
THE ANALYSIS IN THE LEGAL DOMAIN**

Пандемія COVID-19 дала поштовх новому міжнародному дискурсу щодо співвідношення прав людини та безпеки в контексті заходів з охорони здоров'я та створила безпрецедентний тиск на систему охорони здоров'я більшості країн світу. Вакцинація населення задля досягнення колективного імунітету стала невід'ємною частиною стратегії боротьби з пандемією, яку держави зобов'язані виконувати згідно з міжнародним правом прав людини. Запровадження програми паспортів/сертифікатів вакцинації неминуче перетинається з відповідним спектром юридичних проблем, включаючи питання особистої рівності й недискримінації.

Електронна система паспортів вакцинації, яка базується на збиранні, використанні та поширенні конфіденційної особистої інформації про здоров'я, а також може дозволяти моніторинг переміщення окремих осіб низкою суб'єктів, має обов'язково спиратися на законність цілей, які виправдовують втручання у права людини з огляду на необхідність забезпечувати охорону здоров'я суспільства.

Автор звертає особливу увагу саме на аспект захисту персональної (медичної) інформації з урахуванням проблеми неправомірного використання медичної інформації, що міститься в паспортах вакцинації. Серед проаналізованих документів, спрямованих на вирішення цієї проблеми, автор звертається до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, Додаткового протоколу до неї та Рекомендацій Комітету міністрів Державам-членам Ради Європи щодо захисту даних, пов'язаних зі станом здоров'ям. Автор доходить висновку, що оброблення, включаючи збирання, таких даних та інформації має підлягати особливо високому рівню захисту. Їх використання в немедичних цілях викликає занепокоєння щодо захисту конфіденційності та персональних даних і створює підґрунтя для побоювання осіб вакцинуватися загалом. Автор також звертає увагу на досвід України на шляху протидії пандемії COVID-19, а саме ініціативи щодо підтримки бізнесу; внесення змін до кримінального законодавства задля запобігання та протидії фальсифікації медичних документів.

Ключові слова: пандемія COVID-19, права людини, захист персональних даних, паспорт вакцинації, сертифікат вакцинації.

The COVID-19 pandemic has given impetus to a new international discourse on the relationship between human rights and security in the context of health care not to mention the unprecedented pressure it has put on the health care system in the vast majority of the countries. Vaccination of the population in order to achieve collective immunity has become an integral part of the strategy to combat the pandemic, which

states are obliged to implement in accordance with international human rights law. The introduction of a vaccination passport/certificate program inevitably intersects with a range of legal issues, including issues of personal equality and non-discrimination.

An electronic vaccination passport system, which is based on the collection, use and dissemination of confidential personal health information, and which may also allow the monitoring of the movement of individuals by a number of entities, must be based on the legitimacy of human rights interference, based on the need to ensure public health.

The author pays special attention to the aspect of protection of personal (medical) information, taking into account the problem of misuse of medical information contained in vaccination passports. Among the analyzed documents aimed at solving this problem, the author refers to the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data and its Additional Protocol and the Recommendations of the Committee of Ministers to member states of the Council of Europe on data protection. The author concludes that the processing, including collection, of such data and information should be subject to a particularly high level of protection. Their use for non-medical purposes is a matter of concern for the protection of confidentiality and personal data and raises concerns for individuals to be vaccinated in general. The author also draws attention to Ukraine's experience in counteracting the COVID-19 pandemic: business support initiatives; amendments to the criminal legislation in order to prevent and counteract the falsification of medical documents.

Key words: *COVID-19 pandemic, human rights, personal data protection, vaccination passport, vaccination certificate.*

Вступ. Окрім безпрецедентного тиску на систему охорони здоров'я навіть найрозвинутіших країн, пандемія COVID-19 дала поштовх новому міжнародному дискурсу щодо співвідношення прав людини та безпеки в контексті заходів з охорони здоров'я. На початку 2020 року, коли світ почав усвідомлювати потенційні масштаби пандемії COVID-19, стало очевидним, що запроваджені заходи, такі як соціальне дистанціювання, ізоляція, тестування та посилення гігієни, можуть уповільнити поширення вірусу, але їх недостатньо для його повного приборкання. Проте навіть згадані заходи частково вплинули на обсяг прав людини. Відтоді багато експертів у сфері охорони здоров'я припускали, що згадані обмеження триватимуть принаймні доти, поки не буде розроблена та поширена ефективна вакцина. Так, завдяки спільним зусиллям урядів та науковців суспільство отримало вакцини вже на початку 2021 року, однак це досягнення вивело дискусію на новий рівень.

Постановка завдання. Метою дослідження є правовий аналіз місця сертифікатів/паспортів вакцинації в системі прав людини в контексті протидії пандемії COVID-19.

Результати дослідження. Вакцинація є невід'ємною частиною стратегії боротьби з пандемією, яку держави зобов'язані виконувати згідно з міжнародним правом прав людини (наприклад, стаття 11.3 Європейської соціальної хартії передбачає таке: «Задля забезпечення ефективного здійснення права на охорону здоров'я Сторони зобов'язуються самостійно або у співробітництві з громадськими чи приватними організаціями вживати відповідних заходів для того, щоб, окрім іншого, <...> запобігати за можливості епідемічним, ендемічним та іншим захворюванням, а також нещасним випадкам») [1]. Цілком природно, що питання боротьби з коронавірусом не обійшло стороною порядок денний міжнародних та регіональних організацій. Так, з огляду на людський вимір як один з пріоритетів діяльності європейської регіональної організації, а саме Ради Європи, видається важливим проаналізувати її ініціативи та рекомендації на згаданому напрямі. У цьому контексті країни-члени впроваджують стратегії, покликані забезпечити широку імунізацію населення шляхом високого рівня вакцинації, приділяючи особливу увагу випадкам появи нових мутацій цієї хвороби.

Варто також згадати про рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ), які спрямовані на сприяння глобальній солідарності та рівного доступу до вакцин, а також співпраці в передачі технологій для прискорення виробництва та впровадження вакцин [2].

Видається важливим проаналізувати те, з якими додатковими викликами у зв'язку з обов'язковістю паспортів вакцинації (також поширена назва «сертифікат» або «цифровий код-паспорт» [3]) зіштовхнулось суспільство, окрім пов'язаних зі згаданими карантинними обмеженнями. Так, на порядку денному постало питання паспортів вакцинації. Цей документ підтверджує введення вакцини особі, для якої він виданий. Використання таких сертифікатів у медичних цілях не є новим, як і вимога мати їх при собі під час подорожі, щоб запобігти поширенню епіде-

мій. З 1 липня ц. р. в Україні з'явилися цифрові ковід-сертифікати, що підтверджують статус про вакцинацію, негативний результат ПЛР-тестів і статус, що людина одужала від COVID-19 [4]. Так, сертифікати міжнародного зразку надали «зелене світло» для транскордонних подорожей до держав-членів ЄС, а також інших країн, з якими діє принцип взаємного визнання таких сертифікатів, розроблених з урахуванням вимог “EU Digital COVID Certificate” Єврокомісії та “Smart Vaccination Certificate” [5].

На нашу думку, запровадження програми паспортів/сертифікатів вакцинації неминуче перетинається з відповідним спектром юридичних проблем, включаючи питання особистої рівності й недискримінації, питання захисту персональних даних, особистої зайнятості, питання права на здоров'я та безпеку. Програма має бути досить гнучкою для гармонійного поєднання етичних принципів та соціальних викликів, не говорячи вже про перетин правових проблем та більш ширших етичних і соціальних проблем. Безсумнівно, ці виклики характерні саме для сфери прав людини, більшість яких передбачена національними конституціями держав. Обмеження свободи особистості, суспільної рівності та справедливості, прояву нових форм соціального розшарування та дискримінації як всередині суспільства, так і за межами одного суспільства створюють нову геополітичну напруженість. Попри прив'язку правових систем до юрисдикцій держав, наявність особливостей правових режимів, обумовлених історичним розвитком, все ж таки можна говорити про їх подібність з огляду на універсальність ключових угод у сфері прав людини, які становлять серцевину прав людини загалом [6].

Так, Рада Європа запропонувала увазі держав-членів керівництво для урядів держав щодо дотримання прав людини в ході запровадження вимог сертифікації [7]. У документі підкреслюється важливість активізації зусиль щодо виробництва та введення вакцин на рівних умовах відповідно до вимог Конвенції з прав людини та біомедицини (Конвенція Ов'єдо) [8], щоб обмеження свобод особи могли поступово послаблюватися за досягнення суспільного імунітету. У ньому також наголошується на тому, що в боротьбі з пандемією COVID-19, особливо в контексті подорожей, безумовно, варто вжити необхідних заходів для узгодження або полегшення процесу підтвердження факту вакцинації або одужання за умови, що особисті дані захищені, відбувається вжиття заходів для запобігання підробки.

Окремо проаналізуємо деякі проблемні питання у зв'язку із запровадженням обов'язкових паспортів вакцинації. Так, суспільство зіштовхнулося з проблемою захисту персональних даних (перш за все медичних). Будь-яка програма сертифікації статусу COVID-19 повинна також гарантувати, що вона не втручається в індивідуальні права людини, зокрема право на повагу до приватного життя, право на свободу зібрань і пересування та право на працю. Системи, санкціоновані державою, які передбачають збирання та розкриття особистої інформації, підпадають під сферу права на охорону приватного життя, гарантоване такими положеннями, як стаття 8 Європейської конвенції з прав людини (в Україні стаття 32 Конституції передбачає таке: «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України») [9].

Електронна система паспортів вакцинації, яка базується на збиранні, використанні та поширенні конфіденційної особистої інформації про здоров'я, а також яка може дозволяти моніторинг переміщення окремих осіб низкою суб'єктів, має обов'язково спиратися на законність цілей, які виправдовують втручання у права людини, виходячи з необхідності забезпечення охорони здоров'я суспільства. Однак разом із обумовленістю законом цілей все ж таки це право має відповідати сукупним критеріям законності, необхідності та пропорційності.

Критерій законності передбачає правове підґрунтя для будь-яких вимог навколо сертифікації статусу COVID-19, які так чи інакше зачіпають право на повагу до приватного життя. Фактично йдеться про передбачені законодавчою або виконавчою владою країни відповідні нормативно-правові акти. Так, в Україні це питання регулюється Постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 2021 року № 677 щодо деяких питань формування та використання сертифіката, що підтверджує вакцинацію від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, негативний результат тестування або одужання особи від зазначеної хвороби [10].

Критерій необхідності вимагає, щоб вжиті заходи задовольняли нагальну суспільну необхідність.

Нарешті, критерій пропорційності передбачає, щоб заходи, вжиті державними органами, були пропорційними поставленим цілям і максимально гнучкими.

На думку автора, можна говорити про здебільшого відповідність вимогам щодо запровадження COVID-19-сертифікатів/паспортів вакцинації згідним критеріям з огляду на масштаби

прямої чи опосередкованої фізичної та психічної шкоди, завданої пандемією COVID-19, а також завданих нею економічних збитків. Однак ми наполягаємо на постійному моніторингу поточної ситуації щодо можливого послаблення обмежувальних заходів з огляду на покращення епідеміологічної ситуації в тій чи іншій країні. Крім того, видається важливим звернути уваги на можливе заохочення населення вакцинуватися, які можуть включати дотичну економічну підтримку населення. Зокрема, Уряд України виступив з ініціативою про виплату 1 тис. грн. усім українцям, які пройшли повний курс вакцинації [11]. Крім того, цю ініціативу також варто розглядати як програму з підтримки бізнесу, адже це опосередкована допомога саме тим підприємцям, які найбільше постраждали від карантинних обмежень [11].

Слід також звернути увагу на проблему неправомірного використання медичної інформації, що міститься в паспортах вакцинації, адже вона класифікується як персональна інформація, що піддається автоматизованому обробленню. Відповідно до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до неї [12], «персональні дані, <...> що стосуються здоров'я, <...> не можуть піддаватися автоматизованій обробці, якщо внутрішнє законодавство не забезпечує відповідних гарантій» [12]. Крім того, Рекомендації Комітету міністрів Державам-членам Ради Європи щодо захисту даних, пов'язаних зі станом здоров'ям, пропонують широкий перелік принципів роботи з такими персональними даними, зокрема, утримувачі такої інформації мають докласти максимальних зусиль задля її захисту [13].

Таким чином, беззаперечно, оброблення, включаючи збирання, таких даних та інформації має підлягати особливо високому рівню захисту. Їх використання в немедичних цілях викликає занепокоєння щодо захисту конфіденційності та персональних даних і створює підґрунтя для побоювання осіб вакцинуватися загалом. Ризики, пов'язані, зокрема, з обробленням таких даних особами, які не підпадають під дію правил конфіденційності, що відповідають чутливості цих даних, їх великому поширенню та можливому зловживанню цілями їх оброблення, можуть підірвати повагу до даних. Будь-яка обробка таких даних повинна відповідати, зокрема, критеріям необхідності та пропорційності як щодо типу даних, які обробляються та обмінюються, так і щодо тривалості їх зберігання, а також критеріям законності, мети, безпеки тощо.

На жаль, питання підробки документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень, є актуальним для України. Конвенція Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я [14], та Конвенція про кіберзлочинність (Будапештська конвенція) [15] спрямовані, зокрема, на запобігання та боротьбу з такою діяльністю, пропонують можливі шляхи вирішення наведеної проблеми. Зокрема, Україна пішла шляхом криміналізації такої злочинної поведінки: комітет з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України виступив з ініціативою рекомендувати Верховній Раді ухвалити Законопроект «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підробку документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень» № 6084 [16]. У Пояснювальній записці до проекту зазначається, що в чинній редакції Кримінального кодексу відсутня кримінальна відповідальність за підроблення документів, що стосуються проведення вакцинації [18].

Законопроектом пропонується доповнити Кримінальний кодекс статтею 321-3, яка передбачає встановлення відповідальності за використання особою свідомо підроблених документів, які підтверджують проведення профілактичних щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб, у вигляді штрафу від 17 000 до 34 000 грн. або обмеження волі на строк до двох років [18]. На нашу думку, така ініціатива держави ставить першочергово за мету суспільне благополуччя населення держави.

Результати дослідження. Попри згадані можливі негативні аспекти політики запровадження паспортів вакцинації, все ж таки позитивні наслідки навряд чи можуть піддатися сумніву в контексті нинішньої кризи в галузі охорони здоров'я, зокрема, в контексті реалізації стратегії боротьби з пандемією. Задля сприяння співробітництву в цьому контексті можна лише підтримувати роботу з гармонізації COVID-19-сертифікатів на європейському та міжнародному рівнях. Це також стосується поступового запровадження «паспортів» або подібних документів, які містять інформацію про те, був власник імунізований чи тест на COVID-19 є негативним; такі «пропуски» можуть лише додатково гармонізувати та полегшити заходи, спрямовані на обмеження поширення пандемії.

З іншого боку, можливе використання сертифікатів про вакцинацію, а також даних про імунізацію не в суто медичних цілях, наприклад, для надання особам виняткового доступу до прав, послуг або громадських місць, викликає численні питання щодо прав людини. Його слід розглядати з максимальною обережністю. Справді, таке використання могло би перешкодити

користуванню деякими основними правами окремими особами або навіть значною частиною населення, які не мали б такого сертифіката або не могли б виправдати імунізацію. Додатково до ризику дискримінації стосовно права на свободу пересування цей підхід виключного доступу може мати наслідки для користування іншими основними правами та свободами, такими як право на повагу до приватного та сімейного життя, право на свободу, зібрань, право на свободу релігії, і це може створювати ризики дискримінації або навіть стигматизації чи свавілля, зокрема щодо доступу до роботи, житла чи освіти.

Висновки. Таким чином, на шляху до остаточного подолання пандемії, що передбачає створення колективного імунітету, певні обмеження прав людини все ж таки будуть. Однак тезі про обмеження свободи пересування можна протиставити тезу про необхідність забезпечення права на охорону здоров'я, яке зачіпається самим фактом коронавірусної епідемії. Паспорти вакцинації, на наш погляд, є закономірним і співмірним заходом, який відповідає сучасним викликам, а також за належного дотримання урядами умов його впровадження є зручним та надійним інструментом для пересування та перетину кодонів.

Список використаних джерел:

1. Європейська соціальна хартія (переглянута) : Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 3 травня 1996 року / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text.
2. Resolution 2361 (2021) Covid-19 vaccines: ethical, legal and practical considerations / EU Parliamentary Assembly. URL: <https://pace.coe.int/en/files/29004/html>.
3. EU Digital COVID Certificate / European Union. URL: <https://reopen.europa.eu/en/map/FRA/7011>.
4. Цифровий паспорт вакцинації українця: як отримати і що дає. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3274286-cifrovij-pasport-vakcinacii-ukrainca-ak-otrimati-i-so-dae.html>.
5. Впровадження ковідних сертифікатів: результати перемовин ЄС, України та Ізраїлю / Міністерство та Комітет цифрової політики : вебсайт. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/vprovadzheniya-kovidnih-sertifikativ-rezultati-peremovin-es-ukraini-ta-izrailyu>.
6. Beduschi A. Digital Health Passports for COVID-19: Data Privacy and Human Rights Law Electronic resource / University of Exeter. 2020. URL: https://socialsciences.exeter.ac.uk/media/universityofexeter/collegeofsocialsciencesandinternationalstudies/lawimages/research/Policy_brief_-_Digital_Health_Passports_COVID-19_-_Beduschi.pdf.
7. Vaccine passports: Council of Europe issues guidance to governments to safeguard human rights / Council of Europe Office in Ukraine. URL: <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/vaccine-passports-council-of-europe-issues-guidance-to-governments-to-safeguard-human-rights>.
8. Конвенція про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину) (ETS-164) від 4 квітня 1997 року № ETS N 164.
9. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
10. Деякі питання формування та використання сертифіката, що підтверджує вакцинацію від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, негативний результат тестування або одужання особи від зазначеної хвороби : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 червня 2021 року № 677 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/677-2021-%D0%BF#Text>.
11. Обіцяну Зеленським 1 тис. грн отримають усі українці, які вакцинувалися до 19 грудня та після. *Інформаційне агентство «Інтерфакс-Україна»*. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/780056.html>.
12. Додатковий протокол до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних / Рада Європи / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_363#Text.
13. Recommendation CM/Rec (2019) 2 of the Committee of Ministers to member States on the protection of health-related data / Council of Europe. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168093b26e.
14. МОЗ, Мінцифра та Кіберпол протидіють поширенню підроблених COVID-сертифікатів / Міністерство охорони здоров'я. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/moz-mincifra-ta-kiberpol-protidijut-poshirennyu-pidroblenih-covid-sertifikativ>.

15. Конвенція Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я / Рада Європи / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a91#Text.

16. Конвенція про кіберзлочинність / Рада Європи / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text.

17. Підrobка COVID-сертифікатів : Законопроект про кримінальне покарання пройшов комітет ВР / Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3342748-pidrobka-covidsertifikativ-zakonoproekt-pro-kriminalne-pokaranna-projsov-komitet-vr.html>.

18. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підробку документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72830.

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.5.1.2>

ТАРАСЕВИЧ Т.Ю.

ПОНЯТТЯ ТА ІСТОТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СОМАТИЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ CONCEPTS AND ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF SOMATIC HUMAN RIGHTS

У статті досліджено соматичні права людини, їх істотні характеристики з огляду на класифікацію та місце в системі прав людини. Зазначено, що соматичні права людини через свою інноваційність є одним з актуальних напрямів розвитку теорії прав людини. Поява соматичних прав людини та їхня нормативна регламентація в законодавстві деяких країн – закономірний об'єктивний етап розвитку держави й суспільства. Саме тому потрібно проводити подальші поглиблені наукові дослідження цих прав та виробляти умови їх впровадження в сучасну юридичну теорію і практику. Наголошено, що вітчизняне правознавство наразі ще не має оформленої і загальноприйнятої концепції соматичних прав як різновиду «нових» прав людини. Специфіка цього виду прав людини полягає в тому, що їх формування, легітимізація у правовому та юридичному просторах детермінована значними світоглядними зрушеннями (зокрема, у межах європейської культури). Особливістю соматичних прав людини сьогодні є й той факт, що вони являють собою відкриту систему, йдеться про наявну сьогодні множинну маніпуляцій з власним тілом, діапазон яких значною мірою залежить від новітніх досягнень науки і техніки. На деякі права встановлені обмеження або пряма заборона. Регламентація соматичних прав здійснюється переважно чинним законодавством. Для підвищення ефективності правового регулювання пропонується внести доповнення й уточнення до деяких законів, щоб усунути прогалини. Зроблено висновок, що природа соматичних прав вкрай своєрідна: за її реалізації людина не тільки претендує на радикальну зміну первородної тілесної цілісності, але також висуває певні претензії суспільству щодо їх забезпечення та гарантування. Деякі із цих прав викликають великий суспільний резонанс (наприклад, самогубство, евтаназія, сурогатне материнство, право на аборт, проституція, легалізація одностатевих шлюбів, клонування), що спричинює низку не тільки правових, а й етичних проблем, пов'язаних з можливістю чи навпаки – неможливістю їх практичної реалізації. Тому зі всією необхідністю можна справедливо визнати, що соматичні права людини є одним з головних викликів сучасному суспільству та державі, особливо її нормотворчій функції.

© ТАРАСЕВИЧ Т.Ю. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та процесу (Київський університет права Національної академії наук України)